

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

**Dövlət toxum nəzarəti və bitkiçiliyin təşkili şöbəsi
Fitosanitar xidmətlər sektoru**

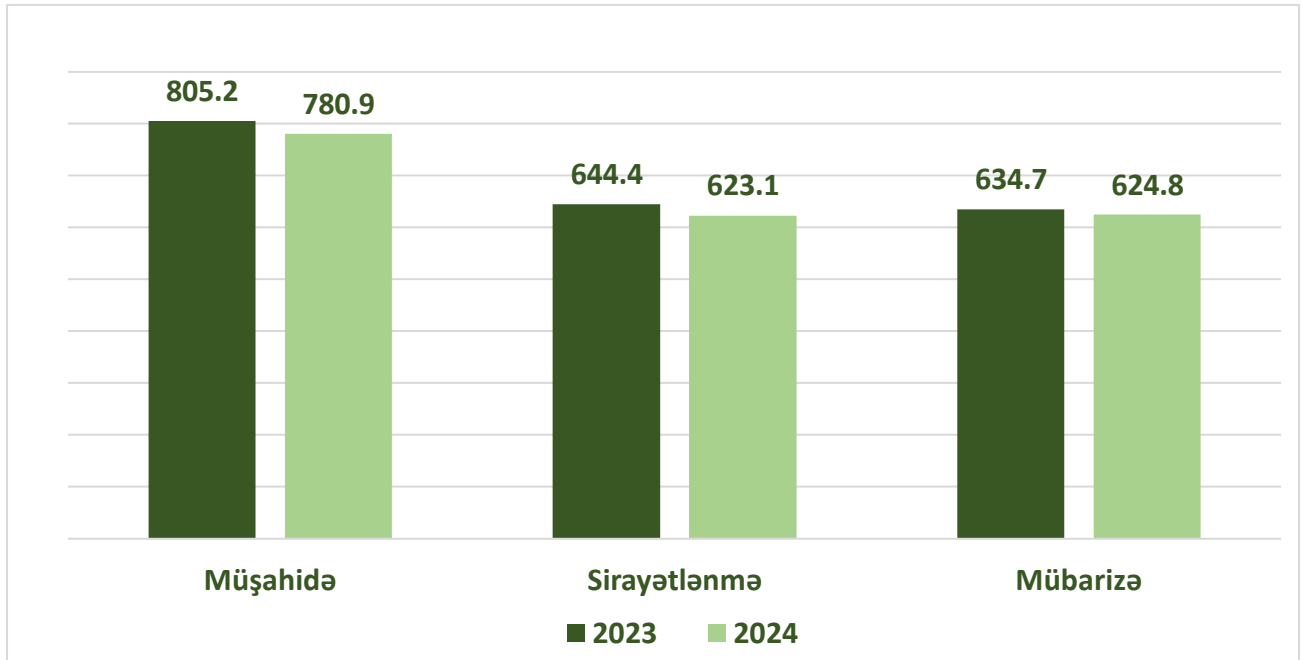
**2024-CÜ İLİN İYUL AYI ƏRZİNDƏ
RESPUBLİKA ƏRAZİSİNDƏ
MÜŞAHİDƏ EDİLMİŞ FİTOSANİTAR
VƏZİYYƏT VƏ GÖRÜLMÜŞ İŞLƏR**

Xülasə

Arayış Aqrar Xidmətlər Agentliyinin Bitki Mühafizəsi və Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) Mərkəzi tərəfindən ölkə ərazisində müxtəlif növ zərərvericilərlə bağlı aparılmış müşahidə və mübarizə tədbirlərinə dair məlumatlar əsasında hazırlanmışdır. Eyni zamanda bəzi əsas zərərvericilərin çoxillik göstəriciləri üzrə müqayisələr aparılmışdır. Arayış məlumat xarakteri daşıyır.

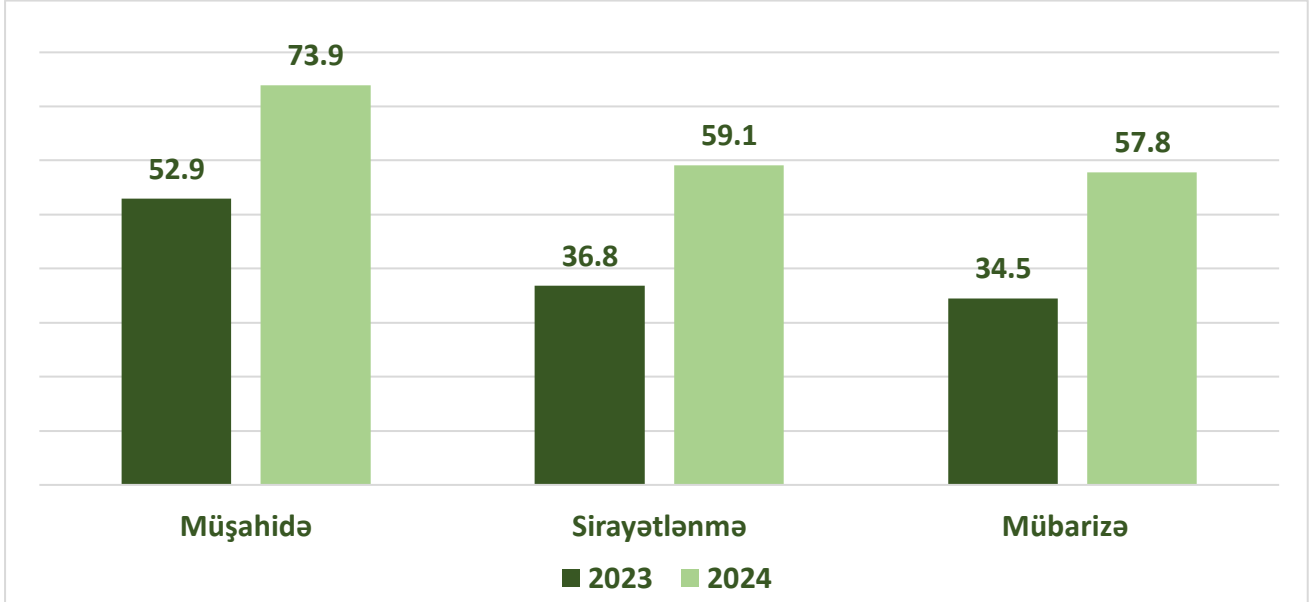
Cari ilin yanvar – iyul aylarında zərərli orqanizmlərlə bağlı ümumilikdə 780,9 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 623,1 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** (79,8%) aşkar edilmiş və 624,8 min hektar sahədə mexaniki və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 805,2; 644,4 (80,0%) və 634,7 min hektar olmuşdur (**Qrafik 1**).

Qrafik 1. 2023-2024-cü illərin yanvar-iyul ayları ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ilin iyul ayında ümumilikdə 73,9 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 59,1 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə (80%)** aşkar edilmiş və 57,8 min hektar sahədə mexaniki və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 52,9; 36,8 (sirayətlənmə 69,6%) və 34,5 min hektar olmuşdur (**Qrafik 2**).

Qrafik 2. 2023-2024-cü illərin iyul ayı ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min, ha)

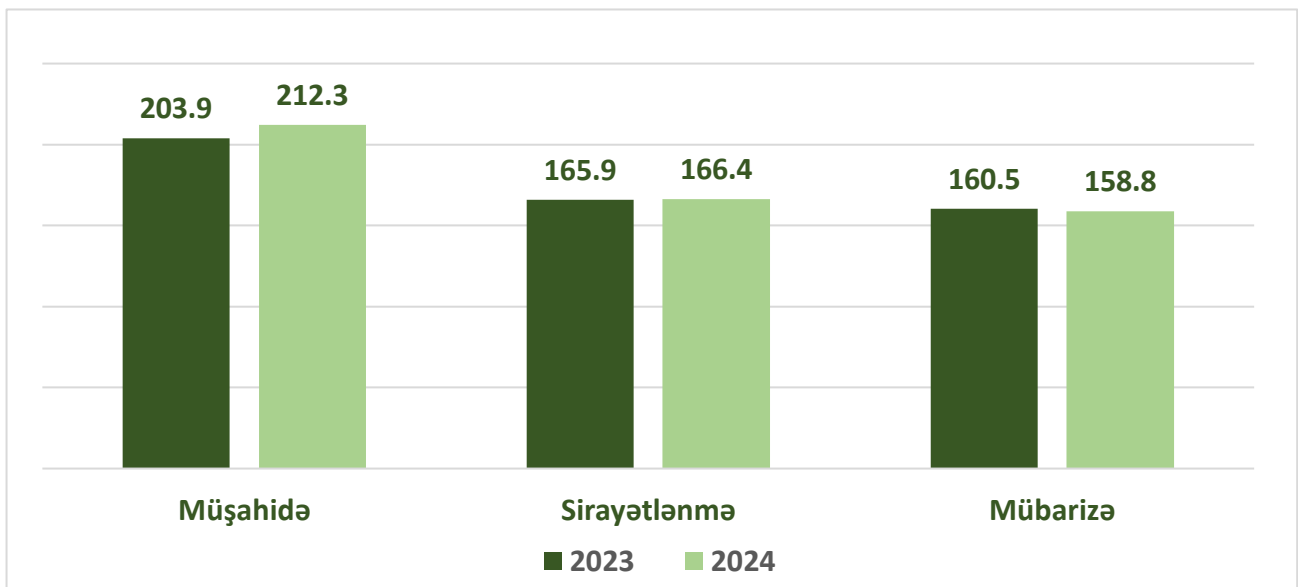

Siçanabənzər gəmiricilər (*Rodentia*)

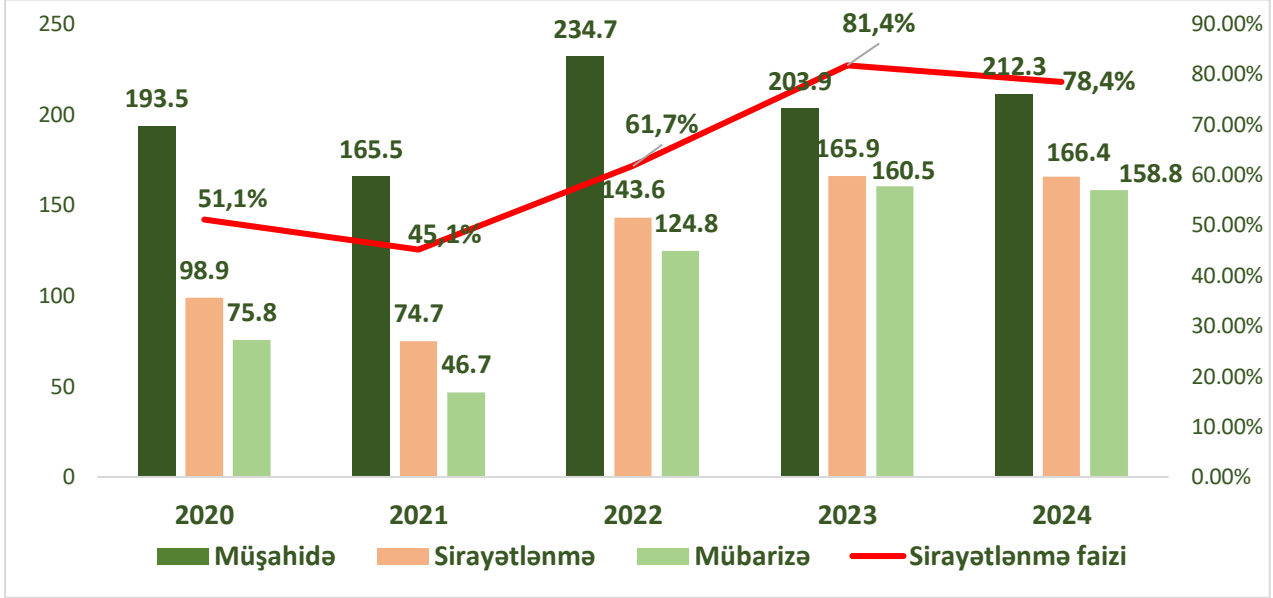
Cari ilin iyul ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 31,2 dəfə çox olmuşdur. Beləki, 2023-cü ilin iyul ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi 18,0 ha təşkil etdiyi halda, 2024-cü ilin iyul ayında bu rəqəm 561,5 ha təşkil etmişdir.

2024-cü ilin yanvar-iyul aylarında müşahidə aparılmış 212,3 min hektar ərazinin 166,4 min hektarında (77,4%) sirayətlənmə aşkar edilmiş və 158,8 min hektar sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövüründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 203,9; 165,9 (81,4%) və 160,5 min hektar olmuşdur (**Qrafik 3**).

Qrafik 3. 2023-2024-cü illərin yanvar-iyul ayları ərzində siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

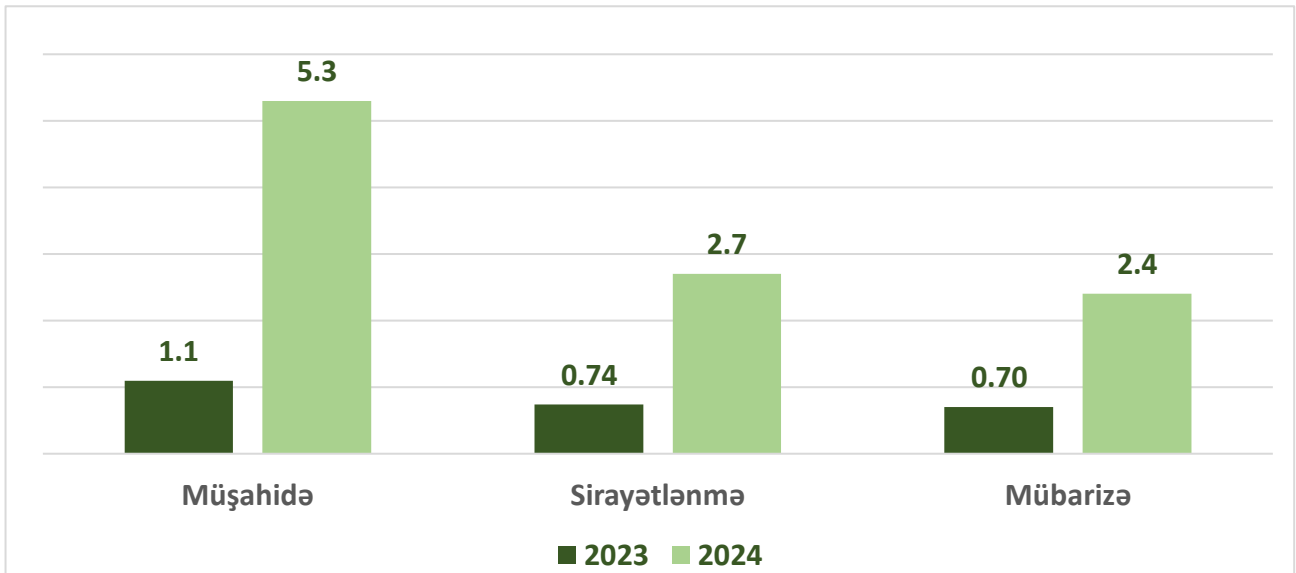
Qrafik 4. 2020-2024-cü illərin yanvar-iyul aylarında siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Alaq otları

2024-cü ilin iyul ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 5,3 min ha əkin sahəsinin 2,7 min hektarında müxtəlif alaq otları ilə sirayətlənmə (50,9%) aşkar edilmiş və 2,4 min ha sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmiş, bunun da 1,7 min hektarını kimyəvi mübarizə təşkil etmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 1,1; 0,74; 0,70 və 0,35 min ha olmuş, sirayətlənmə 67,3% təşkil etmişdir. Rəqəmlərdən də görüldüyü kimi cari ilin müvafiq dövründə müşahidə sahəsində 4,8, sirayətlənmə sahəsində 3,6, mübarizə sahəsi üzrə isə 3,4 dəfə artım müşahidə edilmişdir (**Qrafik 5**).

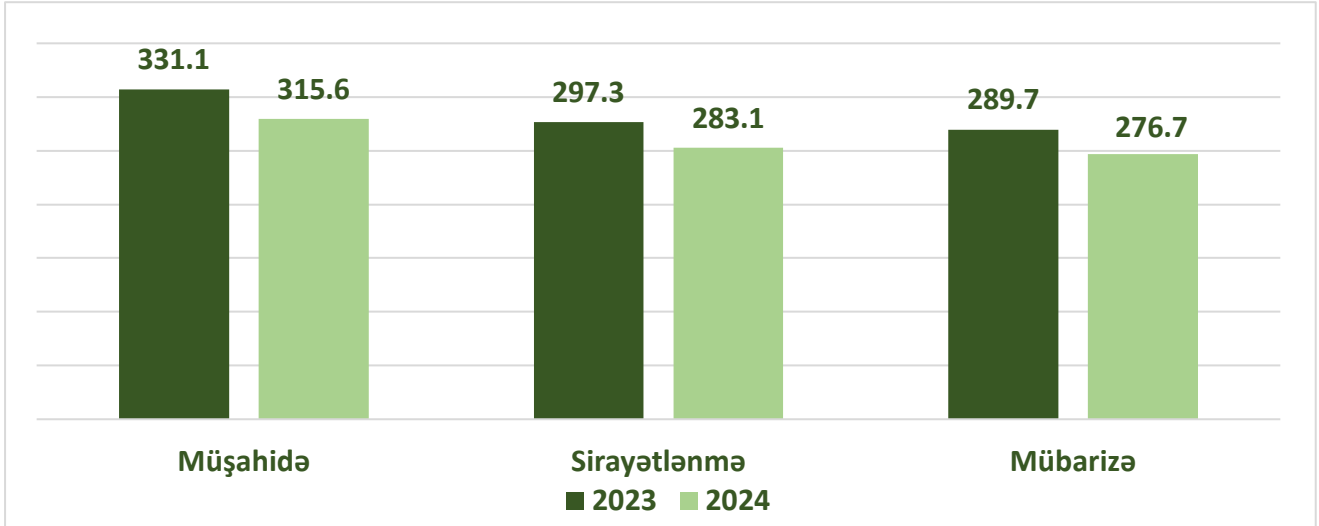
Qrafik 5. 2023-2024-cü illərin iyul ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ilin iyul ayında karantin tətbiq edilməyən əlaq otları ilə bağlı ən çox sirayətlənmə Şəmkir (0.74 min ha), Qubadlı (0,0,43 min ha), Göyçay (0,35 min ha), Füzuli (0,24 min ha) və Lənkəran (0,15 min ha) rayonlarında müşahidə edilmişdir.

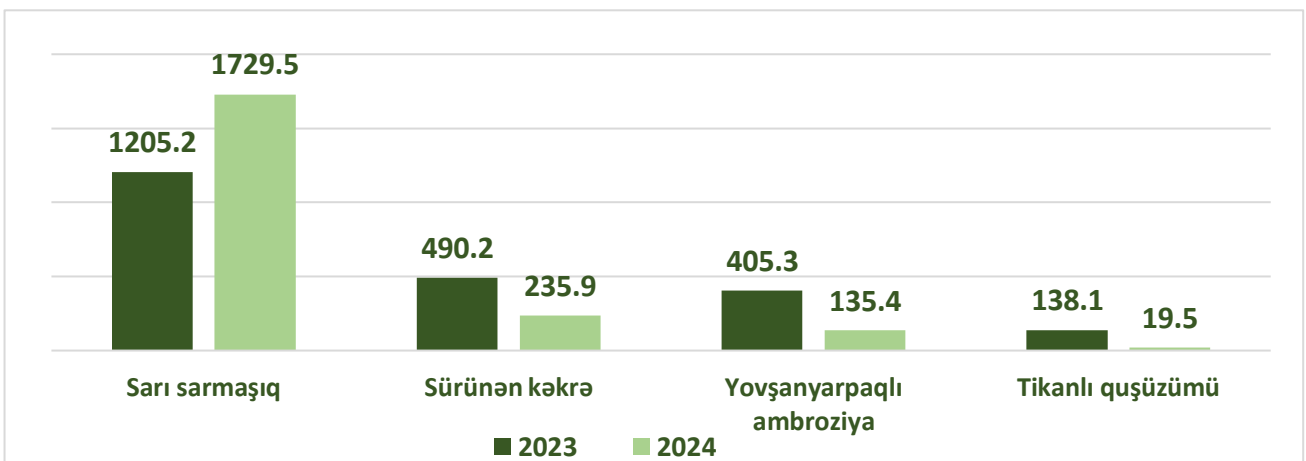
2023 və 2024-cü illərin yanvar-iyul aylarında digər əlaq otları ilə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlərə dair məlumatlar **Qrafik 6**-da verilmişdir.

Qrafik 6. 2023-2024-cü illərin yanvar-iyul ayları ərzində karantin tətbiq edilməyən əlaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

2024-cü ilin iyul ayında **karantin tətbiq edilən əlaq otları** ilə bağlı müşahidə aparılmış 5184,8 hektar sahənin 2120,3 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Sirayətlənmənin 1729,5 hektarını (81,6%) Sarı sarmaşiq, 235,9 hektarını (9,0%) Sürünən kəkə, 135,4 hektarını (6,4%) Yovşanyarpaqlı ambroziya və 19,5 hektarını (0,9%) Tikanlı quşüzümü təşkil etmiş və onlara qarşı müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin müvafiq dövründə isə müşahidələrin aparıldığı 5285,7 ha sahənin 2238,8 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Bunun 1205,2 hektarını (53,8%) Sarı sarmaşiq, 490,2 hektarını (21,9%) Sürünən kəkə, 405,3 hektarını (18,1%) Yovşanyarpaqlı ambroziya, 138,1 hektarını (5,9%) isə Tikanlı quşüzümü ilə sirayətlənmə təşkil etmişdir (**Qrafik 7**).

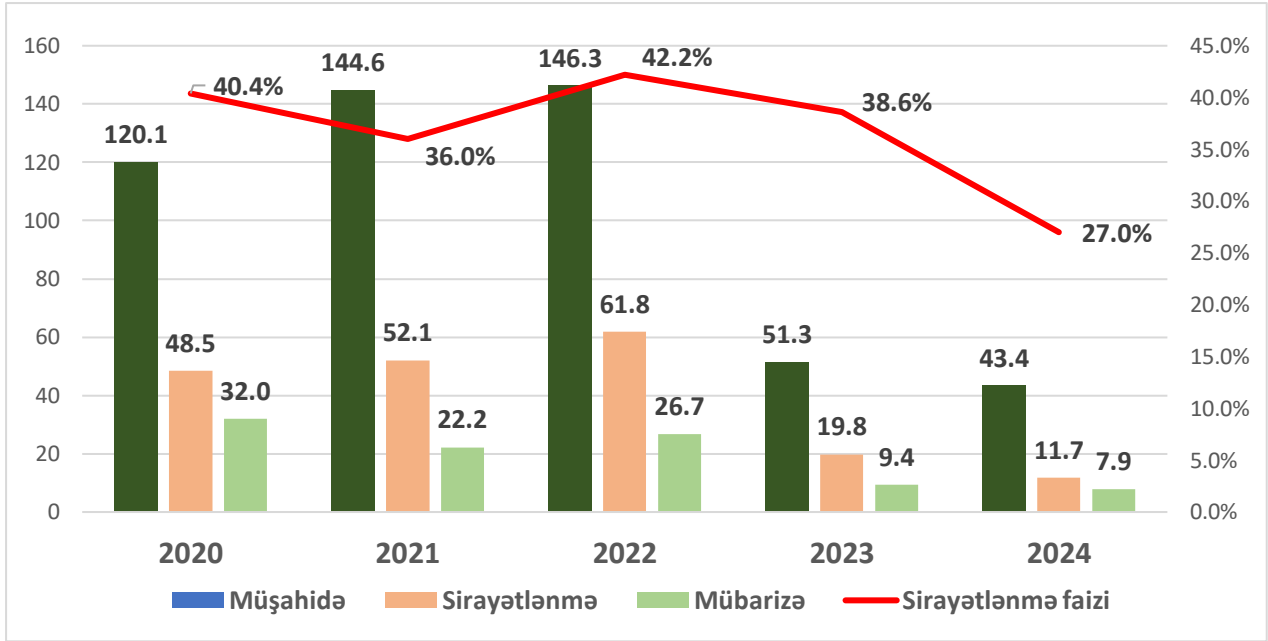
Qrafik 7. 2023-2024-cü illərin iyul ayı ərzində karantin tətbiq edilən əlaq otları ilə sirayətlənmə (ha)

Çəyirtkələr (*Acrididae*)

Ay ərzində çəyirtkələrlə bağlı 5.9 min ha ərazidə aparılan müşahidələr zamanı 4,1 min ha ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 3,6 min ha ərazidə kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. (2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 8,9 min 5,4 min və 3,6 min ha olmuşdur). Sirayətlənmə Hacıqabul (2000 ha), Tovuz (565 ha), Zərdab (546 ha) və Qazax (500 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

Qrafik 8. 2020-2024-cü illərin yanvar-iyul aylarında çəyirtkələrlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Ay ərzində meyvə bağlarında 3,6 min ha ərazidə müxtəlif zərərvericilərə, 3,0 min ha ərazidə isə müxtəlif xəstəliklərə, üzüm bağlarında isə 2,1 min ha ərazidə zərərvericilərə, 5,2 min ha ərazidə xəstəliklərə qarşı kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Pambıq sovkası (*Helicoverpa armigera*)

Ay ərzində pambıq sovkası ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 31,4 min hektar sahənin 30,1 min hektarında sirayətlənmə (95,8%) aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Əvvəlki ilin eyni dövrü üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 14,6 və 12,8 min ha olmuşdur.

Tor gənəsi (*Tetranychus urticae* Koch)

Pambıq sahələrində 1,0 min ha sahədə aparılmış müşahidələr zamanı 0,95 min ha sahədə Tor gənəciyi zərərvericisi ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Pambıq bitkisinin digər zərərvericiləri ilə bağlı ay ərzində ümumilikdə 0,32 min ha sahədə müşahidələr aparılmış, 0,29 min ha ərazidə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Karantin tətbiq edilən digər zərərli orqanizmlər

Qəhvəyi mərmər bağacığı (*Halyomorpha halys*)

Qəhvəyi mərmər bağacığı ilə bağlı iyul ayı ərzində 903,0 hektar ərazidə müşahidələr aparılmış, 13,5 hektar ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 10,5 hektar ərazidə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Zərərvericiyə qarşı mübarizə məqsədilə 44 rayonda 3163 ədəd feromon tələ quraşdırılmış və monitorinqlər nəticəsində 160 ədəd feromon tələdə 336 ədəd yetkin fərd, 22 ədəd feromon tələdə isə 124 ədəd nimfa müşahidə edilmişdir.

Yanvar-iyul aylarında ümumilikdə 3969,1 hektar ərazidə müşahidələr aparılmış, 194,7 hektar ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 181,8 hektar ərazidə mexaniki və kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Avstraliya şırımlı yastıcası (*Icerya purchasi Maskell*)

Cari ilin iyul ayında müşahidələrin aparıldığı 109 ha sahənin 87 hektarında Avstraliya şırımlı yastıcası ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və zərərvericiyə qarşı müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Ümumilikdə yanvar-iyul ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 607,9; 401,0 və 401,0 ha olmuşdur. Sirayətlənmə əsasən Astara (203,0 ha) və Lənkəran (191,0 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

Tut qalxanlı yastıcası (*Pseudaulacaspis pentagori Trgkhl-Thetti*)

Aparılmış müşahidələr (88,1 ha) zamanı 32,6 ha sahədə Tut qalxanlı yastıcası ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. İyul ayında zərərverici ilə sirayətlənmə Astara (23 ha) və Zərdab (9,6 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir. Yanvar-iyul ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 287,8 və 187,3 ha olmuşdur. Sirayətlənmə Zərdab (55,3 ha), Şəki (40,0 ha), Cəlilabad (35,0), Astara (23 ha), Qax (19 ha) və Lənkəran (15,0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə sirayətlənmə üzrə göstəricilər Cəlilabad rayonunda 120,7 ha, Cəbrayıl rayonunda 68,3 ha, Qax rayonunda 52,0 ha, Qubadlı rayonunda 50,0 ha, Lənkəran rayonunda 27,0 ha, Zərdab rayonunda 17,3 ha və Astara rayonunda 5,0 ha olmuşdur.

Kaliforniya qalxanlı yastıcası (*Quadraspidiotus perniciosus*)

Ay ərzində müşahidələrin aparıldığı 192,5 ha sahənin 41,5 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə (21,6%) müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə əsasən Quba (179,5 ha) və Xaçmaz (13,0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 44,0 və 31,0 ha olmuşdur. Sirayətlənmə 70,5% təşkil etmişdir və Astara (36,0 ha) və Şəki (8,0 ha) rayonlarında müşahidə olunmuşdur.

Komstok yastıcası (*Pseudococcus comstocki Kuwana*)

Ay ərzində müşahidələrin aparıldığı 403,9 ha sahənin 280,0 hektarında sirayətlənmə (69,3 %) müşahidə olunmuş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə Astara (277,0 ha), Lənkəran (4,6 ha) və Xaçmaz (3,0 ha) rayonlarının ərazisində aşkar edilmişdir.

2023-cü ilin eyni dövründə sirayətlənmə əsasən Lənkəran və Beyləqan rayonlarında aşkar edilmişdir. Monitorinqlərin aparıldığı 155,6 ha sahənin 120,0 hektarında sirayətlənmə (79,7%) müşahidə olunmuş və sirayətlənmə Abşeron (33,3 ha), Bərdə (17,5 ha), Ağdam (15,0 ha), Lənkəran (4,6 ha) və Xaçmaz (3,0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir.

Yaponiya yalançı qalxanlı mumlu yastıcası (*Ceroplastes japonicus Green*)

Ay ərzində Göyçay rayonunda aparılmış monitorinqlər (4,0 ha) zamanı 3,0 ha ərazidə zərərverici ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

2023-cü ilin eyni dövründə sirayətlənmə əsasən Göygöl rayonunda 30,0 ha ərazidə müşahidə edilmişdir.

Amerika ağ kəpənəyi (*Hyphantria cunea Drury*)

Zərərverici ilə bağlı aparılmış müşahidələr zamanı Lənkəran rayonu ərazisində 30,0 ha ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

2023-cü ilin eyni dövründə Sirayətlənmə Bərdə (62,5 ha), Lənkəran (62,5 ha) və Abşeron (1,0 ha) rayonlarının ərazisində aşkar edilmişdir.

Şərq meyvəyeyəni (*Grapholita molesta Busck*)

Zərərverici ilə sirayətlənmə Quba rayonunun ərazisində 6,8 ha sahədə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

2023-cü ilin eyni dövründə sirayətlənmə Şəki (41,2 ha) və Qusar (19,0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir.

Pomidor lağımlayıcı güvəsi (*Tuta absoluta Meyrick*)

İyul ayı ərzində isə Göyçay rayonu ərazisində sirayətlənmə aşkar edilən sahə 5,0 ha təşkil etmişdir.

Yanvar-iyul aylarında Pomidor lağımlayıcı güvəsi ilə bağlı Göyçay rayonu ərazisində 17 ha, Samux rayonunun ərazisində isə 4 ha sahədə zərərverici müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

2023-cü ilin eyni dövründə sirayətlənmə Xaçmaz (3,0 ha), Göyçay (2,0 ha) və Samux (1,0 ha) rayonlarının ərazisində aşkar edilmişdir.